

Korte mededelingen Korte mededelingen Korte mededelingen Korte mededelingen Korte mededelingen Korte mededelingen

Ourapteryx sambucaria forma *olivacea*, een fraaie vorm van de vliervlinder (Lepidoptera: Geometridae)

In verband met de jaarlijkse inventarisatie van de Lepidoptera in het natuurgebied Het Zwanenwater te Callantsoog (Noord-Holland) stond het laken voor de lichtvangst op 16 juli 1997 opgesteld in een nat elzenbos met ondergroei van onder andere braam (*Rubus* sp.) en grote brandnetel (*Urtica dioica* L.). Op een zeker moment verscheen er aan de achterzijde van het laken een grote vlinder. Aan de vorm van de vleugels te zien, betrof het een vliervlinder (*Ourapteryx sambucaria* Linnaeus). Normaal valt deze soort niet alleen op vanwege zijn grootte, maar vooral ook door de bleekgele kleur van de vleugels en de korte "staartjes" aan de achterrand van de achtervleugels. De vorm en grootte van dit dier kwamen overeen met een vliervlinder, zij het echter dat dit exemplaar veel donkerder van kleur was. De vliervlinder is over het algemeen weinig variabel. Bij de gebruikelijke kleur en tekening van deze soort zijn de voor- en achtervleugels bleekgeel tot geelachtig wit. Over de voorvleugels lopen twee smalle lichtbruine dwarslijnen, die enigzins convergeren naar de binnenrand. De achtervleugels hebben een enkele dwarslijn, ongeveer in het verlengde van de binnenste dwarslijn van de voorvleugels. Bij het exemplaar van het Zwanenwater is de voorvleugel veel donkerder. De bleekgele grondkleur is alleen aanwezig bij de vleugelwortel, als een smalle binnen- en buitenwaartse band langs respectievelijk de binnenste en buitenste dwarslijn en verder als een smalle band langs de achterrand. Het deel van de voorvleugel tussen beide dwarslijnen is fraai olijfgroen. Het wortelveld en het deel aan de achterrand is meer grijsachtig. Deze kleur is ook aanwezig op de achtervleugel als een brede band voor de achterrand, voorafgegaan

door een smalle bleekgele band (fig. 1). Deze zeldzame vorm is beschreven door Standfuss (1896) als forma *olivacea*. Hij geeft hiervan op plaat VI in figuur 10 een fraaie afbeelding, die uiterlijk volledig overeenstemt met het Nederlandse exemplaar. In zijn beschrijving vermeldt hij dat er in totaal vijf exemplaren zijn gekweekt door C. Jordis uit Frankfurt am Main van een tweede generatie bij een temperatuur van ongeveer 23°C. De kweek leverde vier mannetjes en één vrouwtje, allen met dezelfde afwijkende vleugelkleur. Aangezien de tweede generatie normaal niet afwijkt in kleur, maar hoogstens iets kleiner is dan de eerste, veronderstelde Standfuss dat de afwijkende kleur ontstaat door blootstelling van de poppen aan relatief hoge temperaturen. Dit stemt niet overeen met het Nederlandse exemplaar, dat niet is gekweekt, maar in het vrije veld is verzameld. Ook blootstelling van de pop aan relatief hoge temperaturen lijkt onwaarschijnlijk, omdat het voorjaar en de voorzomer van 1997 juist werden gekenmerkt door relatief lage temperaturen.

Lempke (1951) vermeldt in zijn Catalogus twee eerdere vangsten van deze afwijkende vorm. Het eerste werd gevangen te Dordrecht op 27 juni 1905 en bevindt zich in de collectie

Fig. 1. *Ourapteryx sambucaria* f. *olivacea*, Zwanenwater.

van het Nationaal Natuurhistorisch Museum te Leiden (ex collectie De Jonchere) en een tweede exemplaar zonder vindplaats werd op 12 juni 1907 uit het ei gekweekt (collectie Museum Rotterdam, ex collectie Kranendonk). Ook Lempke uit zijn twijfels over blootstelling aan warmte tijdens het popstadium als oorzaak van deze kleurvariëteit.

Het enige recente exemplaar van deze afwijkende vorm dat ik heb kunnen ontdekken, staat in de collectie van het Zoölogisch Museum te Amsterdam. Het betreft hier een exemplaar dat gedeeltelijk gekleurd is als f. *olicacea*, gevangen door K. Alders te Oostvoorne op 4 juni 1971.

Literatuur

- LEMPKE, B. J., 1951. Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera. X. – *Tijdschrift voor Entomologie* 94: 770-771.
- STANDFUSS, M., 1896. *Handbuch der paläarktischen Gross-Schmetterlinge für Forscher und Sammler*: 1-392. Fischer, Jena.

J. C. Koster, Van Brederodestraat 53, 1750 VG Callantsoog.

Haplothrips propinquus, een nieuwe soort voor de Nederlandse fauna (Thysanoptera: Phlaeothripidae)

Op 17 mei 1997 klopte ondergetekende enkele tientallen tripsen uit een spoorberm bij Stroe (AC 175-466). Tussen een aantal zeer algemene soorten bevonden zich één vrouwtje van *Anaphothrips euphorbiae* Uzel en twee vrouwtjes van *Haplothrips propinquus* Bagnall. De identificatie van de laatste soort is bevestigd door Dr. R. zur Strassen (Senckenberg Institut, Frankfurt am Main).

Op de betreffende locatie bij een spoorwegovergang handhaaft zich al ruim 10 jaar een populatie van cipreswolfsmelk (*Euphorbia cyparissias* L.). Omdat *Anaphothrips euphorbiae* op deze waardplant te verwachten is en

zij bovendien tot nu toe in Nederland slechts op één locatie gevonden was (Franssen & Mantel, 1967: Nijmegen), leek het zinvol hier te verzamelen.

Inderdaad werd ter plaatse van de cipreswolfsmelk *Anaphothrips euphorbiae* geklopt en bovendien werd de bovengenoemde *Haplothrips propinquus*, een soort nieuw voor de Nederlandse fauna, in het monster gevonden. *Haplothrips propinquus* komt vooral op gewoon duizendblad (*Achillea millefolium* L.) voor, maar zij is ook vrij veel verzameld van andere plantensoorten. Bij Stroe was het gewoon duizendblad tussen de cypreswolfsmelk in klein aantal bloeiend aanwezig.

Haplothrips propinquus komt in Europa voor van de Pyreneeën tot in Lapland en van Engeland tot oostelijk Polen (Mound et al., 1976; Zur Strassen, 1978; Schliephake & Klimt, 1979; Kucharzyk & Zawirska, 1994). Het aantal meldingen van deze soort is vrij beperkt, vermoedelijk door verwisseling met andere *Haplothrips*-soorten. In de collectie van de Plantenziektenkundige Dienst is de soort niet aanwezig onder materiaal van verwante soorten.

Literatuur

- FRANSSEN, C. H. J. & W. P. MANTEL, 1967. Twee voor Nederland nieuwe gallen, veroorzaakt door blaaspoten van het geslacht *Anaphothrips*. – *Entomologische Berichten, Amsterdam* 27: 195-197.
- KUCHARZYK, H. & I. ZAWIRSKA, 1994. Study on the thrips fauna (Insecta: Thysanoptera) on xerothermic grasslands of South-East Poland. – *Courier Forschungsinstitut Senckenberg* 178: 3-7.
- MOUND, L. A., G. D. MORISON, B. R. PITKIN & J. M. PALMER, 1976. Thysanoptera. – *Handbooks for the Identification of British Insects* 1 (11): 1-79.
- SCHLIEPHAKE, G. & K. KLIMT, 1979. Thysanoptera, Franzenflügler. – *Die Tierwelt Deutschlands* 66: 1-477.
- STRASSEN, R. ZUR, 1978. Thysanopterologische Notizen (4) (Insecta: Thysanoptera). – *Senckenbergiana* 56: 75-88.

G. Vierbergen, Plantenziektenkundige Dienst, Sectie Entomologie, Postbus 9102, 6700 HC Wageningen.